

ריבונה של תורה

כתובת המערכת: מודיעין עילית, חסילת יוסף 3/10. טל' 08-9744220 © דוא"ל לתגובות ורשימת תפוצה: rg5740@gmail.com

לע"נ שלמה בן סיון ז"ל למש" אלפסי

שמונה מי יודע ?

שהיא לשמונה לפיכך קבעו ח' ימי חנוכה'. [וכ"כ ה'בני יששכר' (חודש כסלו מאמר ד אות פ"ח) בשם החיד"א].

הקשה הכנסת הגדולה (הגהות ב"י, או"ח סי' תרע), שהרי הטעם מפורש בדברי התלמוד במסכת שבת (כא): שתיקנו שמונת ימים כנגד נס פך השמן. ותיריך, שכוונת בעל העתים ליישב בזה את קושייתו הידועה של הבית יוסף, בטעם תקנת שמונת ימי חנוכה על אף שביום הראשון דלק הנר ללא נס היות והשמן הספיק בלאו הכי ליום אחד. וזהו שיישב הבעל העתים, כי באמת מצד נס השמן היה ראוי לתקן רק שבעה ימים בחנוכה, אלא שאת היום השמיני קבעו כנגד מצות המילה שהיא לשמונה ימים, אשר גזרו היוונים לבטלה מישראל.

ובספר ממלכת כהנים (עמ' רמב) כתב, שדברי בעל העתים מרומזים בפיוט לרב פנחס הכהן (ח' במאה השמינית), 'תזכר לכם ברית שמונה בהללכם ימים שמונה'. דהיינו שיש זכר למצות המילה שהיא ביום השמיני, בעצם מה שמהללים ושמים בחנוכה ח' ימים ולא ז', וכדברי בעל העתים. ולאור זאת מה יומתקו דברי בעל העטרת ישועה (לזאת חנוכה ד"ה נודע), שהיום השמיני של חנוכה הלא הוא 'זאת חנוכה', מסוגל להיפקד בבנים ובזש"ק. ולהני"ל יבואר הדבר כמין חומר, שהרי כל ענינו של זאת חנוכה נתקן כנגד מצות המילה, ולכך מסוגל הוא להיפקד בבנים.

הפר"ח - ע"נ ז"ח זכרים לבנים זכרים שיהיו ת"ח

ובאמת ידוע שנרות חנוכה מסוגלים לבנים תלמידי חכמים, והמקור לזה הוא מדברי הגמ' במסכת שבת (כג): 'אמר רב הונא, הרגיל בנר הוי"ן ליה בנים תלמידי חכמים'. ופירש רש"י, 'דכתוב (משלי ו') "כי נר מצוה ותורה אור", שעל ידי נר מצוה דשבת וחנוכה בא אור דתורה'. ולפי פשוטו היינו שבזכות הדלקת נ"ח זכרים לדבר אחד, והיא שיהיו בניו תלמידי חכמים.

ברם, מדברי הפרי חדש (או"ח סימן תרעא סק"א) למדנו חידוש נפלא, שכוונת רב הונא היא שהרגיל בנר זוכה בעבור כך לשני דברים, האחד שיוולדו לו בנים זכרים, ועוד זוכה שבנים אלו יהיו גדולים בתורה. והטעם שזוכה לבנים בעבור נ"ח הוא משום ששמונת ימי חנוכה רומזים למצות המילה.

ובס"ד זכינו להביא ראיה לביאור הפרי חדש מדברי הרוקח בהלכות שבת (סי' מד) 'הרגיל בנר הוי"ן לו בנים זכרים תלמידי חכמים'. ומוכח מדבריו שלא מדובר רק במי שיש לו כבר בנים, שזוכה שיהיו ת"ח, אלא שמדובר בכל אדם שבזכות הנרות זוכה שיוולדו לו בנים זכרים, וזוכה עוד שזוכה לראותם עמלים בתורה וגדלים כתלמידי חכמים.

והפרי"ח הוסיף עוד, כי הנה לפי פשט דברי הגמ' צ"ל שמדובר במי שהוא בעצמו כבר ת"ח, שאל"כ מדוע לא אמרו שהוא עצמו זוכה להיות ת"ח בעבור הדלקת נ"ח. וכן יתכן שמדובר שהוא אינו בר הכי להיות ת"ח ולכן יזכה שרק בניו יהיו ת"ח ולא הוא. אולם לפירושו של הפרי"ח שכוונת הגמ' שזוכה לבנים זכרים בזכות נ"ח, א"כ אפשר שמדובר במי שאינו ת"ח, שבזכות הנרות זוכה לבנים זכרים, אך באמת אף הוא עצמו יזכה להיות ת"ח בסגולת נ"ח.

ועוד כתב, כי לפי"ז יתפרש הפסוק "כי נר מצוה ותורה אור" שלא כרש"י, אלא שע"י הדלקת הנר, זוכים לימצוה דהיינו ברית מילה, וכן זוכים ליתורה אור" דהיינו שיהיו ת"ח.

במגילת אנטיוכוס (פס' לא) וכן בשאר המדרשים העוסקים בעניני חנוכה (מדרש מעשה חנוכה א', ומדרש מעשה חנוכה ויהודית. וע"ע יוסיפון פרק י"ח) מבואר שהיוונים ביקשו לבטל את הברית הכרותה בין ישראל לאביהם שבשמים. וכדברי אנטיוכוס מלך יון לבגריס הרשע ולחיילותיו, 'בואו ונעלה עליהם ונבטל מהם את הברית אשר כרת להם אלהי השמים, שבת ראש חודש ומילה'.

והטעם ששלושת המצוות הללו היו לצנינים בעיניו, הוא כפי שאמר אותו רשע בעצמו, שמצוות אלו הינם הברית המקשרת והמחברת בין האומה הישראלית לקב"ה בקשר בל ינותק.

וה'בני יששכר' (מאמרי חודש כסלו-טבת, מאמר ד- הלל והודאה) כתב, שלכך נקראת לעולם פרשת מקץ בימי החנוכה, כי בפרשה זו נאמר על יוסף (בראשית מא, לד) "וַחֲמֹשׁ אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם", ותיבת 'חמשי' היא ראשי תיבות 'חודש, מילה, שבת', כנגד ג' המצוות שגזרו היוונים לבטלם מישראל.

ואכן במגילת אנטיוכוס נתבאר שיהודים רבים מסרו נפשם על מצות ברית המילה, וככתוב שם, 'אז באו בגריס הרשע וכל מחנותיו לירושלים ויהרוגו ביהודים הרג רב, ויגזור בה גזירה גמורה על שבת ראש חדש ומילה. לאחר מכן מצאו איש אשר מל את בנו, ויביאו את האיש ואשתו ויתלו אותם כנגד הילד. וגם אשה אשר ילדה בן אחרי מות בעלה, ותמל אותו לשמונה ימים. ותעל על חומת ירושלים ובנה המהול בידה. ותען ותאמר, לך אומר בגריס הרשע, אתם חושבים לבטל מאיתנו הברית אשר כרת עמנו. ברית אבותינו לא נבטל ממנו, ושבת ראש חדש ומילה מבני בנינו לא יוסרו'.

ולהלן נראה כי למצות מילה ולחנוכה יש מכנה משותף בעצם תוכנם הרוחני ופנימיותם.

'באור הנר בברור חיל אום ברית סגבת'

הנה נתבאר במדרש מעשה חנוכה ויהודית כתוב, שכיון שראו חכמי ישראל שגזרו היוונים על המילה, עמדו והתקינו להם סימנים שכל מי שנולד לו בן זכר יהא מדליק נרות חדשים על פתח חצירו ביום השמיני, וכיון שהיו ישראל עוברים ורואים נרות דולקים היו מבינים שיש שם ברית מילה, והיו נכנסים ומוהלים אותו ויוצאים, וכך לא היו היוונים מרגישים בדבר.

והשבולי הלקט בהלכות מילה (סי' ז) ביאר לאור זאת את טעם המנהג להדליק נרות בבית הכנסת שיש בו ברית מילה. כי מנהג זה התחיל בימי גלות יון שגזרו על המילה, ומחמת כן נהגו להדליק נרות מחוץ לבית לסימן שיש בו ברית, וכך נשתרש המנהג לדורות להדליק נרות במקום שיש בו ברית מילה. והוסיף שזהו שיסד הקליר באחד מפיוטי חנוכה, 'באור הנר בברור חיל אום ברית מגנבת'.

לפי שביטלו לישראל מצות מילה שהיא

לשמונה לפיכך קבעו ח' ימי חנוכה

והנה כתב הכלבו (סי' מד) בשם בעל העתים, שהטעם שקבעו חכמים ח' ימים בחג החנוכה הוא 'לפי שביטלו לישראל מצות מילה

ה'שמונה' שבתורה ובפילה ובקדש הקדשים

ונראה להעמיק ולבאר את פשר החיבור שבין מצות המילה לבין ימות החנוכה ע"פ דבריו היסודיים של **המהר"ל בספר נר מצוה** (עמ' כג) בביאור ענינו של המספר שמונה המסמל את חג החנוכה. וז"ל, 'ולא היה בו להדליק אלא יום אחד ונעשה נס להדליק בו ח' ימים, כי אלו ח' ימים שנעשה נס באור, דבר זה בא ממעלת קודש הקדשים ששם לא שלטו היונים במעלתו שיש לו, והוא הצנע של כהן גדול. ולכך הדליקו בו ח' ימים, כי קודש קדשים הוא אחר שבעה וזהו השמיני. ולמה קה"ק אחר שבעה, **כי הנהגת עולם הטבע הוא תחת מספר ז', כי בז' ימים נברא העולם הזה הטבעי, ולפיכך מה שאחר הטבע הוא תחת מספר שמונה, ושמונה הוא אחר ז' ימי הטבע.**

ולכך המילה שהיא מעל הטבע, שהרי לפי הטבע האדם נולד ערל, וזה מפני כי הטבע נותן שיהיה ערל, והמילה הוא על הטבע, ולכך המילה ביום השמיני. ומפני שכל דבר שהוא קדוש והוא נבדל מן הטבע שהיא גשמית חומרית, ולכך קודש הקדשים שהוא נבדל לגמרי הוא גם כן אחר הטבע.

ודבר זה רמזו חכמים במדרש (ויק"ר כא, ה) "בזאת יבא אהרן אל הקדש" – בזכות המילה שנאמר בה (בראשית יז, י) "זאת בריתי אשר תשמרו". והיינו כי אינו ראוי שבו אדם חומרי יכנס למקום שהוא קודש קדשים, הנבדל מן הגשמי החומרי, אם לא שיש באדם המילה שהיא על הטבע גם כן, ובזכות זה היה נכנס אל קודש הקדשים שהוא קודש נבדל מן הטבע.

ולכך בקודש היו הארון והתורה שהיא שכלית בלתי גשמי. והתורה ניתנה גם כן אחר הז', שהרי כתיב (דברים טז, ט) "שבעה שבועות תספר לך", ואחר ז' שבועות ביום החמישים ניתנה התורה. וכן מזמור קיי"ט שבתהילים שנוסד בענין התורה, נאמר בתמניא אפי.

ובהיכל עצמו היה המנורה ובה שבעה נרות, אבל בקודש הקדשים היה התורה והארון שהוא האור עצמו, לכך נקרא ארון מלשון אור, שהתורה היא אור והיא השמינית, ומשם בא הנס של ח' נרות חנוכה. וכבר בארנו כי נשאר פך אחד קטון שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, וידוע כי כהן גדול הוא משמש בשמונה בגדים, וכל זה בשביל מעלתו שיש לו מדרגה הח'. וכאשר טיהרו את ההיכל מהטומאה, חזרה הקדושה מן מדרגה שהיא שמינית, ולכך נעשה הנס ח' ימים.

תורף דבריו הוא, שלעומת המספר 'שבע' המסמל את הטבע, עומדת הסיפורה 'שמונה' המסמלת את מה שמעל לשבע, דהיינו מעל לטבע [וראה בזה **פחד יצחק** (אגו"כ איגרת לח)]. וזהו ענינו של קדש הקדשים המפורש ומובדל מן החומריות הטבעית, ואף הכה"ג שמבקש להיכנס לתוכו צריך להיות במעלת ה'שמונה' שמעל לטבע ולהיות נבדל מן החומר, וכנגד כן היה לובש שמונה בגדים. ולכך היה פך השמן חתום בחותמו של כה"ג, דהיינו חותמת המעידה על היותו מעל לטבע. וכנגד זה אף מנין ימי חנוכה הוא שמונה, כי כל ענינו של חנוכה היא הקדושה שמעל לטבע ולחומריות.

ויש לציין כי בספר **תפארת ישראל** (פ"א) הוסיף **המהר"ל** לבאר, כי משום כך מנין אומות העולם הוא שבעים, כי מדרגת העכו"ם היא

מדרגת הטבע, ולכך מנין המצוות שניתנו להם הינו ז' מצוות, כי זהו תוכן ענינם. אך האומה הישראלית היא במדרגה שמעל הטבע, ולכך ראוייה לישראל התורה שהיא מעל הטבע. וכמו כן התורה נבראת קודם שנברא העולם הטבעי, ואף ישראל נבראו קודם שנברא העולם הטבעי (ע"פ פסחים נד, ונדרים לט:.. וראה ר"ן שם ד"ה שבעה).

בז' הימים הראשונים התינוק תחת הטבע, וביום

השמיני נכנס תחת כנפי השכינה למעלה מהטבע

ובדברי המהר"ל אף נתפרשה ההקבלה בין חנוכה למצות מילה, כי כשם שחנוכה הוא חג שענינו הוא מה שמעל לטבע, כך מצות מילה מסמלת את העל טבעי. כי מצד הטבע, האדם הוא ערל, והמילה מקדשת את האדם ומרוממתו למדרגה שמעל לטבע.

וכע"ז כתב **הגרי"א חבר בפירושו להגדש"פ** בביאור 'שמונה מי יודע', 'הנה בשמונת ימי מילה, ז' ימים הראשונים התינוק הוא תחת הטבע, כנגד ז' כוכבי לכת המנהיגים את העולם. וביום השמיני נכנס לברית, ואז נכנס תחת צל כנפי השכינה למעלה מן הטבע. ללמדך, כי כל מהותה של המילה היא ההעלאה של רך הנולד מתחומי הטבע כמצבם של הערלים, למדרגה של קדושת ישראל שהיא מעל לטבע.

החשמונאים נלחמו בעוז כנגד הטבע וההגיון

ועל כן זכו לנס למעלה מסדר הטבע

והנה נתבאר בדברי המהר"ל, שכאשר טיהרו את ההיכל מהטומאה, חזרה הקדושה שהיא במדרגה השמינית שמעל לטבע, ולכך נעשה הנס ח' ימים. ומה שזכו למדרגה זו הוא משום שכל התנהלותם של החשמונאים היתה בבחינת מעל לטבע, וכפי שכתב **השם משמואל** (פר' מקץ- חנוכה ליל ח'), 'על כן נתעורר בקרב החשמונאים כח עצום למעלה מן הטבע, והלכו והתגרו מלחמה בעם רב כחול הים גבורים ועצומים מזוינים בכל כלי מלחמה, **כי בערו בלבם להבות אש יוצא מגבול וחק הטבע, וע"כ זכו נמי לנס למעלה מסדר הטבע.** ולהורות על הישועה שבאה להם ממקום גבוה כ"כ למעלה מסדר הטבע, נעשה להם נס במנורה שהדליקו מפך אחד שמונה ימים, כי שמונה הוא מספר למעלה מהטבע.

לשמיעת שיעורי הרב ראובן גולן בקול הששון' חיינו

03-6171001. לשידור החי יש להקיש כוכבית.

לשיעורים מוקלטים יש להקיש ברצף 1-2-48-1-1.

לשיעור ב'אור החיים' הקד' על הפרשה

הקישו 1-1-2-48-3.

העלון מוקדש לע"ג

חביבה בת מרים ויעקב ע"ה בוקר שלום בן אסתר ז"ל אדרי ורדה בת סאלם ע"ה יששכר מכילף בן חוחילה ז"ל לכהן יעקב בן יוסף ז"ל גהלי אילנה בת גואיבר ע"ה גד נעים בן כתון ז"ל אסחייק אליהו בן שרה ז"ל ויטמן עוז מנטה מרגלית בת רזולה ע"ה זרוק שרה בת סעידה ע"ה כהן תנצב"ה

העלון מוקדש לע"ג

אברהם בן תמרה ז"ל לוי מכלוף בן חנינה ז"ל וענונו יעיש בן מסעודה ז"ל וענונו מסעודה בת זוהרה ז"ל וענונו איילת בת זוהרה ע"ה בזהרנה משה בן איטו ז"ל אלול מרים בת צדוק ע"ה אהרונני סאלח בן יעקב ז"ל גרמה קמי בת מנטינה ע"ה ולנסי תנצב"ה

העלון מוקדש לע"ג

ר' בנימין בן משה ז"ל קומה סרח שרה בת רחמה ע"ה קומה צביה בת סרח ע"ה דוד רחל בת סאלחה ע"ה מעברי נאז'ה מזל בת תאג'ה ע"ה סלמי אליהו בן זוהרה ז"ל אטיאס יצחק בן לונה ז"ל טובול רבקה בת מרים ע"ה משמור שלמה בן טאוס ז"ל סלמי יהודה בן יצחק ז"ל שמעוני תנצב"ה

קורא נכבד! עלון זה יז"ל כחלק מפעילויות מוסדות "דרכי תורה" החובות. בנוסף לכך קיימים: כוללים לאברכים מצויינים. בימ"ד להוראה ולרבנות. כולל ערב. כולל בין הזמנים. כולל יום שישי. כולל פנסיונרים. קרן "פוחת את ידך" – סיוע למשפחות נערכות. וכן הנעחה לע"ג הנפטרים. אם ברצונך להיות שותף למפעל אדיר של תורה וחסד במשך כל ימות השנה, צור קשר עם הנהלת המוסדות, והבא ברכה אל ביתך!